

Heinrich von Kleist: Aufsatz, den sichern Weg des Glücks zu finden und ungestört – auch unter den größten Drangsalen des Lebens – ihn zu genießen
Übersetzt von Mehmet Öztürk
(GOP Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü; TR-60100 Tokat/Türkei)

Mit freundlicher Genehmigung des Autors exklusiv ins Internet gestellt
vom Kleist-Archiv Sembdner der Stadt Heilbronn
E-Mail: kleist@kleist.org
© 2001 beim Autor und bei Kleist-Archiv Sembdner der Stadt Heilbronn

-----
**Heinrich von Kleist'ten
Rühle'ye**

**MUTLULUK ÜZERINE BİR
MEKTUP***

Çev.: Mehmet Öztürk**

Yeryüzündeki zenginlerin bu dünyanın nimetlerine sahip olduklarını görürüz. Onlar refah ve bolluk içinde yaşarlar, sanat ve tabiat hazineleri onların etrafında ve onlar için toplanmış gibi görünür. Bundan dolayıdır ki onlara mutluluğun gözdeleleri denir. Fakat tatminsizlik onların bakışlarını bulandırır, dert yanaklarını soldurur, keder bütün yüz hareketlerinden okunur.

Diğer taraftan ekmeğini alını teriyle kazanan fakir bir gündelikçiği görürsünüz. Etrafını yokluk ve fakirlik sarmıştır. Bütün hayatı bitmek tükenmek bilmeyen bir sıkıntı, bir çalışma ve bir fakru zaruret gibi görünse de onun gözlerinde memnuniyet parıldar, çehresinde sevinç gülümser; bütün benliği ferahlık ve maddî sefaleti asmış olmanın rahatlığı içindedir.

İste görüyorsunuz ya dostum, insanların mutluluk ve mutsuzluk dedikleri şeyler, *her zaman* onların dedikleri şeyler olmuyor. Çünkü maddî mutluluktan tamamen nasibini almış olmasına rağmen birinci kişinin gözlerinde yaşları; aynı maddî imkanlardan hiç nasibini almamış diğer kişinin ise çehresindeki gülümsemeyi gördük.

Eğer mutluluk kural olarak böyle istikrarsız bir şekilde sadece maddî şeyler üzerine bina ediliyorsa, o zaman bu mutluluk sağlam ve değismez olarak nerede oluşacak? Sanırım orada

---

* H. v. Kleist'in arkadaşı Rühle von Lilienstern'e yazdığı bu mektubunun orijinal başlığı "Aufsatz, den sichern Weg des Glücks zu finden und ungestört –auch unter den grössten Drangsalen des Lebens- ihn zu genießen!" dir. (*Mutluluğun emin yolunu bulma ve -hayatın en büyük eziyetleri içinde bulunulsa bile bundan etkilenmeden o mutluluğu tatma hakkında makale!*). Kleist'in bu mektubu yazdığı tarih kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Kleist'in 18/19.03.1799'da Christian Ernst Martini'ye yazdığı bir mektup Rühle'ye yazdığı bu mektupla büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Buradan hareket edilerek Kleist'in bu mektubu 1799 yılı içerisinde yazdığı söylenebilir.

**Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

dostum, kendisinin tadına varılan ve kendisine ihtiyaç duyulan yegâne mevkide, yani *insanın kalbinde*.

İnsanın içinde bir yerde *olusmalı* bu mutluluk ve *bütün* nesnelere tecessümü mutluluğun sebeplerini ve onu oluşturan öğeleri ihtiva *etmeli* dostum; zira Tanrı kendisinin ruhumuzda uyandırdığı bitmek tükenmek bilmeyen mutluluk özlemini bosa çıkarmayacak ve ümidimizi kirmayacaktır. Üstelik bu ümit sayesinde O, bizim için mahiyetini bildiği muhtemel bir mutluluğa isaret etmektedir. Çünkü mutlu olmak; bedenimizin bütün damar ve sinirlerinden haykırarak seslenen, hayatımızın bütün akisi boyunca bize mihmandarlık yapan, daha ruhumuzun ilk çocuksu düşüncesinde bile muğlak bir şekilde bulunan ve sonunda kendisini yaslı birisi olarak bizimle birlikte kabre kadar götüreceğimiz bütün arzularımızın en basta gelenidir. Evet dostum, aynı zamanda kendisinin tadına varmaya yarayan aletlerin yani duyu organlarımızın da yer aldığı, bütün bedenin kendisine bağlı olduğu ve sonsuz cazibeleri bulunan kâinatın küçük bir modelini içerisinde saklayan yerden başka nerede daha iyi gerçekleşir bu arzu ve mutluluk buradan başka daha iyi nerede oluşur?

Hem de içimizdeki bu mutluluk yalnız ve yalnız bizim mülkümüzdür, hiçbir dış etkene bağlı değildir, hiçbir zorba onu bizden alamaz, hiçbir kötü ruh onu bozamaz ve biz bu mutluluğu bizimle birlikte dünyanın her kinasına tasiriz.

Dostum, eğer mutluluk yalnızca dış etkenlere yani bir bakıma tesadüfe bağlıysa ve siz bana bu konuda binlerce misal sıralamış olsanız dahi, Tanrı'nın lütuf ve ilmüne muhalif bir şey gerçek olamaz. Mesela "Tanrı indinde insanlar esit oranda sevilirler, bununla beraber kader insanların sadece küçük bir kesiminin yüzüne güler, bu ise mutluluğun zevkine ermenin büyük çoğunluk için ebediyen kaybolmuş olması anlamına gelir" diyebilirsiniz. Hayır dostum hayır, Allah'ın böyle adâletsiz olması mümkün değil. İnsanlar mutlu olmak konusunda aynı haklara sahip olduklarından dış etkenlere bağlı olmayan ve herkes için aynı oranda mümkün olan bir mutluluk mevcut olmalı.

Öyleyse gelin biz mutluluğu dış sebeplere bağlamayalım. Aksi takdirde o da destek aldığı dış etkenler gibi sadece fâni bir şey olur. Gelin en iyisi biz buna erdemin mükâfati ve erdemli olmaya tesvik diyelim; ancak böyle olursa mutluluk daha güzel bir sûret alır ve sağlam bir zemine oturmuş olur. Bu düşünce size sadece özel durumlarda ve belirli şartlar altında doğru gibi gelebilir. Hâlbuki o, *bütün şartlar altında* doğrudur ve ben daha simdiden sizi bu konuda ikna edeceğime seviniyorum.

Ben size, mutluluk erdemin mükâfatıdır diyorsam elbette birincisi amaç, ikincisi sadece araç gibi görünür. Bu ilişkinin nasıl değiştirilebileceği konusunda bir şey söyleyemesem de bu anlamda erdemin, kendi yüksek ve ulvi vazifesiyle tecelli etmediğini de hissediyorum. Erdemi, sadece erdemin kendi uğruna sevmek ve tatbik etmek az bulunan saf gönüllerin birkaçına has bir özellik olabilir. Ama kalbimin sesi bana, beseri mutluluğu istiyakla arzu ve ümit etme ile erdemli ve -artık tamamen olmasa da- mesru zevklere bakışın yine de cezayı gerektirmeyeceğini ve cürüm sayılmayacağını söylüyor. Eger temelde bir menfaat yatıyorsa, bunun en asil olanı düşünülebilir menfaattir, zira bu erdemin menfaatidir.

İste böylece dostum, bu iki ilâhî güç; mutluluk, erdemli olmaya tesvik, erdem ise mutluluğa götüren yol olarak insanların onları yan yana ve iç içe düşünebilecekleri kadar

birbirine hizmet eder ve birbirlerini tamamlarlar. Erdemli olmaya, yakın gelecekteki bir mutluluğu beklemekten daha iyi bir tesvik mümkün değildir ve mutluluk için erdemın yolundan daha güzel ve daha asil bir yol düşünülemez.

Ama dostum, en güzel ve en asil olan sadece bu yol değil, oysa biz onun yegâne yol olduğunu ispatlamaya çalıştığımızı unutuyoruz. Öyleyse artık erdemi ne ise öyle yani mutluluğa götüren yolda insanların rehberi olarak telâkki etmekte tereddüt etme! Evet dostum, *sadece ve sadece erdem* insani mutlu kılar. Bazı ahmakların mutluluk dedikleri şey, mutluluk değildir; aksine bu sadece onların gerçek mutluluğa duydukları hasreti geçici olarak gideren ve onlara aslında sadece kendi mutsuzluklarını öğreten bir şeydir. Hele zengin ve şöret sahibi birini, kendi odasında şöretini gösteren rütbelerini ve kusagini yatagının yanına asıp kendisine bir de sade bir insan olarak baktığında takip edin, ya da onu yalnızlık halinde gözetleyin; zira mutluluğun mihengi budur. O zaman solgun yanaklarından süzülen gözyaşlarını görecek, heyecanla inip kalkan göğsünden iniltilerin yükseldiğini duyacaksınız. Hayır dostum hayır; mutluluğun anası erdem, sadece ve sadece erdemdir ve en *mükemmel kişi en mutlu kişidir...*

Görüyorsunuz ki ben erdemden çok fazla ve hararetle şekilde bahsediyorum. Ama sizin bu kelimeye yalnızca kapalı bir anlam verdiğinizi biliyorum. Sevgili dostum, bu konuda aynı anda böyle çok bahsettiğim takdirde ben de sizin gibi oluyorum. Bu, bana sadece kendisini dil ile ifade etmek için nafîle bir kelime aradığım ve bir resim ile ifade etmek için nafîle bir suret aradığım ulvi, yüce ve tabir edilemeyecek bir şey gibi görünüyor. Ve bununla beraber ben, en içten samimiyetle sanki o, açık ve seçik olarak bedenimin önünde duruyormuşçasına ona erismeye çabalıyorum. Bu konuda bildiğim tek şey bunun süphesiz şimdi sahip olduğum kusurlu düşüncelerimi de içereceğidir, ama ben daha fazlasını hissediyorum; daha ulvi daha yüce bir şey ve bu aslında, benim ifade edemediğim ve şekilde veremediğim şeyin ta kendisidir.

Bununla beraber ilk zamanlarda erdem kavramının benim ruhumda simdikinden ne kadar muğlak ve ne kadar daha karışık şekilde bulunduğunu düşünmeye başlayıp kendi kendimi eğitmeye çalıştımdan beri erdem imajının bende git gide daha belirgin bir şekilde ve biçim kazandığını hatırlamak beni teselli ediyor. Bu nedenle öyle ümit ediyor ve öyle inanıyorum ki bu imaj gönlümde git gide daha belirginleştiği gibi, kendisini bana sürekli daha da belirginlesen ana hatlarıyla gösterecek ve bu inancım doğruluk kazandıkça benim güçlerimi artıracak ve arzularımı galeyana getirecektir.

Eğer erdemın mükemmeli olarak bilge bir kişinin hayali şeklinde zihnimde dönüp duran bu anlaşılmaması zor düşünceyi size ana hatlarıyla tasvir etmem gerekirse, ara sıra insanların her birinde dâginik halde bulduğum ve dâginik halde bulunmalarından dolayı da özellikle üzüldüğüm “özveri”, “insan sevgisi”, “metanet”, “tevazu”, “kanaat” vs. gibi özellikleri sıralayabilirdim; ama sevgili dostum, tabii ki bu yine de detaylı bir tasvir olmaz, bilâkis benim için olduğu gibi sizin için de çözümünün anahtar kelimesi her zaman eksik olan bir bulmaca olur. Fakat bu kadar kısa bilgi yeter. Ben daha simdiden, aklî melekelerimizin hepsini mümkün olduğu kadar en mükemmel şekilde eğitmekle bu sayılan özellikleri günün birinde sağlam şekilde kendi iç dünyamızda oluştursak, demek istiyorum ki eğer kararimizi verirken, tecrübelerin ve ilmin her türlü sayesinde muhakeme gücümüzü artırırken zamanla “özveri”, “adalet”, “insan sevgisi”, “sabir”, “tevazu”, “hosgörü”, “itidal”, “kanaat” vs. nin temel prensiplerini sarsılmayacak ve söküle atılmayacak şekilde kalplerimize islersek, bu şartlar altında iddia ediyorum ki asla mutsuz olmayacağız.

Yani ben -eger size bir çirpida anlatmam gerekirse- sadece kendi varligimizin ahlakî güzelliginin ferahlatıcı temasinin verdiği tam ve namütenahi zevklere mutluluk diyorum. Kendi nefsimizin tatmini, iyi davranislarin bilincinde olma, hayatimizin her anında belki de şeytanin binlerce hileleri ve bastan çıkarmalarına karsi ısrarla muhafaza edilen insan onuru gibi zevkler, hayatın bütün harici, hatta görünüşte en acı sartları altında sağlam, derinden hissedilen ve kalıcı bir mutlulugu tesis edebilecek durumdadırlar.

Biliyorum, bu tarz bir düşünceyi; kendini kaderin kesif bulutlarını düşünmekten alıkoymak ve fırtınalı ve gök gürültülü bir havada güneşi hayal etmeye yarayan yapay ama faydalı bir ilaç olarak telâkki ediyorsunuz. Ruhun bu ilâhî gücü hakkında böyle düşünmeniz süphesiz iki yönden fasittir; birincisi, böyle düşünmekle birçok şeyden mahrum kaldığınız, ikincisi sizi bunun hakkında daha iyi düşünmeye sevk etmek zor hatta imkansız olduğu için. Bunu hissetmenin su açıklamayı yaptığım dakikada bana verdiği canlılık gibi zamanla kalbinizin size de bunu gerçek ve gönülden hissetmeyi bahsetmesini sizin mutlulugunuz için istiyor ve ümit ediyorum.

Bu düşünce tarzının ya da daha ziyade bu hissetme şeklinin (zira esas olan da budur) sonucu olarak gördüğünüz en büyük ve en faydalı tesir, belki de insanları sikintili kaderlerinin yükü altında ümitsizliğe düşmekten korumaya yaramasıdır. Ama siz diyorsunuz ki eger gerçekten akil ve kalp bir insani zahiren lehine *olmayan* sartlar altında dahi kendini mutlu hissedebilecek duruma getirebiliyorsa o kisinin zahiren *lehine* olan durumlarda daima daha mutlu olması gerekmez miydi?

Buna karsi bir şey diyemem dostum; çünkü bu beyhude ve yanlış anlaşılan bir tartışma olurdu. Benim bahsettiğim mutluluk hiçbir dış etkene bağlı değildir. Bu mutluluk, sahibine hayatının bütün sartlarında aynı güçle eşlik eder ve bu mutlulugu zevklere dönüştürme imkânı tahtlarda olduğu kadar zindanlarda da bulunur.

Evet dostum; hatta zincirlere vurulmuş halde en karanlık zindan gecelerine mahkum edilmiş olsa da erdemli bir bilge kişi için orada dahi namütenahi fevkalâde güzel zevklerin olduğuna inanmıyor ve bunu hissetmiyor musunuz? Evet erdemli olmada insanın kendi kaderini asmasını sağlayan gizli ilahî bir güç bulunmaktadır; onun gözyaşları içinde daha büyük sevinçler olgunlaşır, onun sikintisi içinde yeni bir mutluluk bulunur. O, sanki kasırga öncesindeki gecelerin kendisini kusattığı için ufku asla mükemmel güzellikte alev kızılığına boyayamayan güneş gibidir.

Evet dostum, sizi bu parlak ve saadet bahseden hakikate inandırmak için etrafıma bakınarak kelimeler ve semboller arıyorum. Gelin suçsuz yere zincire vurulmuş kişi örneği üzerinde biraz duralım ya da daha iyisi dönüp iki bin yıl öncesine, yani çarşıya gerilerek insanlık için ölen ve insanların en mükemmeli ve yücesi olan (Hz.) İsa'ya bir bakalım! O, kendi katilleri arasında tatlı tatlı uyuyordu. O, yaptıkları sadece iyilik olan kıymetli ellerini bağlamaları için kendiliginden uzatıyordu. Çünkü O, kendisini O'nu zincire vuran insan bozması canavarlardan daha özgür hissediyordu. Kalbi öyle iyilikle doluydu ki bu haldeyken bile havarilerine mesaj veriyordu. Ölmek üzereyken düşmanlarını affediyor, kendi cellatlarına sefkatle gülümsüyor, korkunç dehşet verici ölümü sakın ve neseli halde bekliyordu. Eyvah! Sükût eden dünyalar

üzerinden masumiyet perdesi hızla kalkıyor... O'nun sinesinde gökyüzündeki yıldızlar adedince duygu bulunmuş olmalı. Çünkü haksızlığa uğramak yüce gönüllerin hosuna gider.

Benden bu kadar dostum, ve daha bir şeyler söylemem mümkünse de, bunlar bu tasvir yanında sönük ve tesirsiz kalırlar. Bu nedenle sevgili dostum, böylece sizi erdemli olan kişiyi mutsuzluk içinde dahi mutlu kıldığı konusunda ikna ettiğimi düşünüyorum ve bu konuda bir şeyler daha söylemem gerekirse gelin şimdi de cazibeleri için öyle atesli bir duyguya sahipmissiniz gibi görüldüğünüz su zahirî mutluluğu hakikâtin mesalesiyle aydınlatalım.

Görünüsü bizi şimdi böyle atesli şekilde hayran bırakan gerçek ve manevî mutluluğun tanımına göre hüküm vermek gerekirse; o zaman zenginlik, mal ve rütbeler ile kaderin bütün geçici ihsanları *mutluluk* adını hak ediyorlar mı? Bizim dilimiz Almanca nüanslardan o kadar da yoksun bir dil değil, bilâkis bu zenginliklerin meydana getirdiklerini oldukça uygun ve doğru olarak ifade eden “zevk” ve “huzur” gibi birkaç kelimeyi dilimizde kolayca bulabiliyorum. Bu güzel zevkleri oluşturan seçkin öğeler her ne kadar yenilikte ve değişiklikte yatıyor ve bu nedenle fakir olan ile terkedilmiş olan da tamamen bunun dışında kalmiyorsa da, mutluluk tanrıçasının iltimas ettiği kişiler bu güzel zevklere sahip olma açısından elbette ki onun tarafından ihmal edilenlerden daha zengindirler.

Evet, hatta içimden bu iltimas sayesinde ihmal edilenler için zenginler ve hatiri sayılanlara karşı bir avantaj mümkün olabileceğine inanmak geliyor. Çünkü iltimas görenler, zevklerin çok sık değişmesinden dolayı zevk alma duygusunu kolayca köreltirken ya da artık yapacak değişiklik kalmayınca tamamen yalnızlık ve boşluğa düşerken diğeri mütevazî zevklerle idare eder ama pek nadir olarak yeniliğin cazibesini daha içten tadar. Bu kişi için değişikliklerin asla ardi arkası gelmez. Çünkü bu değişiklikler içinde bile bir monotonluk bulunmaktadır.

Ama bu dünyanın zenginleri varsa zevku sefa içinde yasama ve yiyip içme konusunda dar gelirlilerden daha öncelikli olsunlar; dünyanın mali-mülkü onların zevke susamış duyu organlarının önüne serilmiş olsunlar ve zenginler bunları öncelikle tatsınlar; ama dostum, gelin mutlu olma ayrıcalığını onlara vermeyelim, eğer kederi hak ediyorsa karşılığında altın vererek bunu bertaraf etmeleri mümkün olmamalı. Zira bütün insanlığın üstünde kendisine dilencinin olduğu gibi hükümdarın da tâbi olduğu büyük ve müsamahasız bir kanun hüküm sürmektedir. Erdemli olmanın ardından mükâfat, günahın ardından da ceza gelir. İnfiale gelmiş bir vicdani, ona altın rüşvet vererek tesir altına alamazsınız; sayet günahkâr hükümdar bakışları, çehreleri ve konuşmaları tamamen tesir altına alsın, Medea'nın¹, ellerindeki kötü ölüm kokusunu çıkarmak için Arabistan'ın bütün güzel kokularını getirttiği gibi o da taskinliğin bütün marifetlerini bir araya getirirse ve eğlenmek ya da kendini teskin etmek için (Hz.) Muhammed'in müjdelediği cennet nimetlerini etrafına toplamış olsa da, bosuna!.. Onun vicdani da tebaasının en altındakinin vicdani kadar kendisini rahatsız eder ve korkutur.

Belaların en büyüğü olan bu belaya karşı kendimizi koruyalım, dostum; bu sayede aynı zamanda geri kalan bütün belalardan da kendimizi korumuş oluruz ve eğer en önde gelen, en büyük ve manevî mutluluğun zevkleri yanında kendimiz için maddî mutluluğun zevklerini de istemek olan gençliğimizin sehevî istekleri karşısında kendimize hâkim olamıyorsak, öyleyse

---

¹ Kleist burada muhtemelen çocuk katili Medea'yi Shakespeare'in Macbeth'i ile karıştırmaktadır. (bkz. Macbeth V I)

birakin da en azından bu isteklerimizde bilgiyi isteme konusunda felsefe öğrencilerine yaradır şekilde mütevazı ve kanaatkâr olalım.

Ve şimdi dostum; size, kalbim hiç durmadan buna karşı çıksa da aklimin doğruluğundan emin olduğu bir düstur vermek istiyorum. Bu düstur şudur: En büyük maddî mutluluk ve en büyük maddî mutsuzluk arasında bulunan yollardan sadece ortadaki yoldan gitmek ve isteklerimizde gözümüzü asla bas döndürücü yükseklere dikmemek. İçten gelen siddetli bir itici güç, beni buna sevk ettiği için ben şimdi hâlâ orta yolların her çeşidinden nefret etsem bile aynı şekilde yine zaman ve tecrübenin günün birinde yine de beni bunların orta yolların en iyileri olduklarına ikna edeceklerini tahmin ediyorum. Kendimiz için yalnız vasat bir maddî mutluluk istememizin en önemli sebebi, bu mutluluğun gerçekten de kendisinin dünyada en fazla rastlanılan mutluluk olması ve böylece bizim bu konuda hayal kırıklığına uğramaktan çok fazla endişe etmememiz gerektiridir.

Büyük ve olaganüstü zirvelerden aşağıya bakışın ne kadar da az mutluluk verici bir şey olduğunu *Brocken Dagi*'nda² oldukça yakından hissettim. Gülmeyin dostum, manevî dünya gibi maddî dünya üzerinde de aynı kanun hüküm sürmektedir. Brocken Dagi'nin doruğundaki hava kadar tahtın zirvesindeki hava da sert, keskin ve insan tabiatına çok az uygundur ve birinin zirvesinden bakış da diğerinin zirvesinden bakış gibi fazla mutluluk verici değildir. Çünkü bulunulan nokta her ikisinde de çok yüksektir ve güzel, cazip olan şeyler ikisi için de çok aşağıda bulunmaktadır.

Buna karşın *Regenstein*'in³ görüntüyü engelleyen yoğun sisin bulunmadığı orta yükseklikteki tepesinden baktığımda gördüğüm, çeşit çeşit güzellikleri yanında bir bütün halinde de güzel bir hali gibi açıkça gözlerimin önünde serili olduğu o manzarayı çok büyük bir zevkle hatırlıyorum. Hava normaldi, ne sıcak ne de soguktu, tam serbestçe ve rahatça nefes alıp vermek için gerekli olan kıvamdaydı. Bu konudan daha önce size hiç bahsettim mi bilmiyorum ama şimdi size *Homer*'in⁴ mutluluk ve mutsuzluk hakkındaki düşüncesini aktaracağım.

“Olemp'in bahçesinde biri zevkle diğeri mahrumiyetle doldurulmuş iki büyük fiçi duruyormuş” diye anlatıyor *Homer* ve “tanrıların kendisine her iki fiçiden de aynı ölçek ile verdiği kişi en mutlu olandır” diyor ve devam ediyor “onların farklı ölçek ile verdiği kişi mutsuzdur; fakat en mutsuz olan kişi ise tanrıların kendisine sadece bir fiçiden hisse verdikleri kişidir.”

Mahrum kalmak ve *zevk almak*, demek ki maddî mutluluğun kuralı buymuş ve bizim gitmek istediğimiz mutluluk verici orta yol zenginlik ile yoksulluktan, bolluk ile kıtlıktan, aydınlık ile karanlıktan aynı oranda uzaktır.

Tabii ki şimdi kuralsız pistlerde sendeleyip duruyoruz. Ama dostum, bu bizim gibi delikanlılık çağında olanlar için mazur görülebilecek bir durumdur. Bizi bu çağlarda saran

² Brocken Dagi: Kuzey Almanya'da bulunan Harz Siradaglari'nin en yüksek dağidir. Burada Kleist Rühle'ye 1797 yılında birlikte Harz bölgesine yaptıkları geziyi hatırlatmaktadır.

³ Regenstein: Almanya'da Harz bölgesinde Blankenburg'un kuzeydogusunda ve üzerinde eski bir kalenin kalıntıları bulunan 296 m. yüksekliğinde bir kayalık.

⁴ Homer: Homerus da denir. Antik Çağdaki rivayetlere göre “Ilias” ve “Odyssee” adlı Yunan destanlarının yazarıdır. Homer batı ülkelerindeki destan yazarlarının öncüsü sayılır.

birbirine tesir eden güçlerin iç çekismeleri düşünme ve davranmada huzurlu olmaya müsaade etmiyor. İçimizde karisiklik çıkararak ve karman çorman halde isleyen olaganüstü farklılıktaki karakterleri yumusatmak ve yatistirmek için gerekli sihirli formülü bilmiyoruz, onu yalnız zaman belirliyor. Böylece yanımızda yoremizde gördüğümüz bütün delikanlılar da bu kaderi bizimle paylaşıyorlar. Attıkları her adım ve yaptıkları her hareket sadece onları karşı konulamayacak bir şekilde beraberinde sürükleyen, hissedilmeyen fakat güçlü bir darbenin etkileri gibi görünüyor. Onlar bana bir yörünge ve hareket kuralı buluncaya kadar kuralsız daireler içinde uzayı dolayan kuyruklu yıldızlar gibi geliyorlar.

Dostum, buraya kadar bütün dikkatimizi bekleme ve ümit etme üzerinde yoğunlastırıp hiç olmazsa ruhumuzda mevcut olan iyiyi ve güzeli muhafaza etmeye çalışmış olduk. Bilhassa bu sebepten, hatta bu sebepten de öte eğer zevk elimizden kaçacakmış gibi görüldüğü için umut tanrıçasından ümit etmeyi yeglersek bu durum ikimiz için, özellikle de sizin için hayırlı olacaktır.

Zira iki tanrıçadan birisi sürekli insana gülümser; neseli insana zevk, üzgün insana ise umut tanrıçası... Mutlu ve mutsuz olayların miktarı da genelde her insan için aynıymış gibi görünüyor. Böyle bir mütalâa karşısında her hareketinde mutluluğun kendisini takip ettiği; asla hiçbir istegi geri çevrilmeyen ve asla ümitleri bosa çıkmayan; hatta felâkete gönüllü bir kurban olması için denize attığı yüzüğü talihin kendisine geri verdiği Syrakus'un⁵ o zalim hükümdarını, *Polykrates*'i kim hatırlamaz? Bununla beraber bir delikanlı bütün hayatının mutluluk rezervlerini çoğunlukla birkaç gençlik yılı içerisinde israf eder ve yaşlanınca da bunun sıkıntısını çeker. Sizin gençlik yıllarınız benimkinden daha da sevinçten yoksun geçtiği için siz şimdi içinizde derin bir arkadaş özlemi tasısanız da tasımasanız da daha güzel zamanlara kavuşma ümidinizi besliyor ve kuvvetlendiriyorsunuz. Çünkü, mutlu ve sevinç dolu bir geleceğinizin olacağını rahatlıkla hatta gayet rahatlıkla size simdiden haber vermekte bir beis görmüyorum. Güzeli ve parlak planlarımızı, seyahatlerimizi bir hatırlayın dostum. Bize ne kadar zevk veriyorlar; hatta uygun olmayan şartlarda dahi en azından onların ardından onları hatırlamamız sayesinde bize zevk veriyorlar. Veya seyahatlerimizin sonuna bir göz atıp bilgisini zenginleştirmiş, tecrübe ve etkinlikler ile kalbi ve zekâsi gelişmiş birisi olarak *kendinize* bir bakın! Çünkü seyahatimizin amacı eğitim olmalı ve biz bu eğitimi elde etmek zorundayız, aksi takdirde proje manasız olacağı gibi onun uygulanması da doğru-düzgün olmaz.

Böylece yeryüzü bizim vatanımız ve bütün insanlar hemsehrilerimiz olacaklar, dostum. Nereye istersek oraya yerleşebilecek ve gidebilecek ve daima mutlu olacağız. Evet biz mutluluğumuzu, kısmen baskalarının mutluluğuna zemin hazırlamada ve şimdiye kadar baskalarının bizi eğittiği gibi biz de baskalarını eğiterek bulacağız.

Nesneleri gerçek ve doğru şekilde takdir etmek bile insana sayısız mutluluklar verir. Bir insanın mutsuzluğunun, sadece nesnelere imkansız etkiler isnat ettiği veya nesnelere arasındaki ilişkiden yanlış neticeler çıkardığı ve bu nesnelere beklentilerinde yanlış olduğundan kaynaklandığı ne kadar da sık görülen bir şeydir. Bizler çok nadir yanlış olacağız dostum. Böylece tabii ki ilâhî perdenin onlar üzerinde hüküm sürdüğü yere kadar beden dünyasının olduğu gibi ruh dünyasının da sırlarını keşfedeceğiz. Elbette ki ruhumuzun mahiyetini anlamak için tabiat kendinden bekleneni vermektedir. Hatta tam anlamıyla kaderi bizzat yönlendirmek de mümkündür. Eğer buna rağmen feleğin o büyük ve güçlü çarkı bir gün bizi kendisiyle beraber sürüklerse kendi benlik duygumuzu ve kendi kıymetimizin bilincini asla kaybetmeyiz. Sairin dediği gibi, bilge kişi

---

⁵ Syrakus: Sicilya Adası üzerinde bulunan ve aynı adı taşıyan eyaletin başkentinin adı.

bu yolda dahi *her çiçekten bal çıkarmasını bilir*. O, nesnelere büyük devesanını tanıır ve bundan dolayı rahmete sevindiği gibi yok olmaya da sevinir, çünkü bu yok olma içinde yeni ve daha güzel olusumların filizlerinin bulunduğunu bilir.

Ve şimdi dostum, hiç hosuma gitmemesine rağmen ruhunuzda mikrobunun bulunduğuna inandığım bir hastalık hakkında bir kaç söz söyleyeceğim: Görülüyor ki bir mesnedi olmayan, belki sizin için dahi açıklaması güç olan nedenlerden dolayı ve çok kötü tecrübeleriniz olmadan, evet belki de her yönüyle kötü olan tek bir insanla bile arkadaşlığınız olmaksızın insanlardan nefret ediyor ve onlardan korkuyorsunuz.

Sevgili dostum, içinde bulunduğunuz yas, insanlarla irtibat halinde olmayı ve onlara yardım etmeyi zorunlu kıldığından bu durum özellikle sizin yasinizdaki birisi için kötüdür. Bu duygunun, sizin ruhunuzda temel karakter olarak bulunduğuna inanmıyorum; zira böyle bir duygu, diğer kabiliyetlerinizden dolayı hakkettiğiniz mükemmel eğitiminize olan ümidi kırar ve karakterinizi mutlak suretle değistirirdi. Bu nedenle ben daha ziyade ve tercihen bunun -özellikle sizin ifadelerinizden de anlaşılacağı gibi- hiçbir insan ruhuna bilhassa sizin ruhunuza özgü olmaması gereken tuhaf duygulardan biri olduğuna ve sizin tuhaflığın ve tenakuzun bir çeşit hayali tarafından tahrik edildiğinize ve takdir edilmenin sizin üzerinizde hiç fark edilmeyen tahriki tarafından yanlış yönlendirildiğinize ve bu duyguyu sadece kendi marifetinizle ve zahmetle ruhunuzda yeserttiğinize inanıyorum.

Bir bitkiyi bir yerden alıp başka bir yerde yetistirmek genel anlamda bile iyi değildir, dostum. Çünkü bu olay tek olanın güzelliğini, grubun ise düzenini bozar. Sıcak memleketlerde yetisen ürünleri soğuk memleketlerde yetistirmek -hadi buna ses çıkarmayalım; varsin iklim şartlarının verimsiz olması oranın talihsiz ahalisinin esyanın tabiatına müdahalesini haklı çıkarır. Ama kuzeyin cansız ve kuru, eğri büğrü ürünlerini de verimli güney iklim kusagında yetistiriyorlar, sevgili dostum. Bu durumda aklımıza hemen su soru geliyor, *hangi maksatla?* O halde bunu sadece elde edilmesi muhtemel olan bir fayda haklı çıkarabilir.

Ama dostum; iste beni düşündüren ve derin düşüncelere salan şey de bundan gözle görülür tek bir faydanın değil, fakat galiba bir sürü hastalığın değidir.

Biliyorum ki içinizde siddetli bir faaliyet hevesi hissediyorsunuz. Bunu bana defalarca da bildirdiniz. Günün birinde insanlara fazla miktarda ve büyük çapta etki etmeyi arzu ediyorsunuz. Bu güzel bir heves ve güzel bir arzu dostum; zaten sizin mizaciniza da böylesi yakışır. Ve bir gün sizin etki sahanız da olusacak ve *büyük* ile *küçük* gibi izafî kavramları zaman tespit edecektir.

Ama bu sefer de hemen siddetli bir tezatla karşı karşıya kalıyorum ki insanlardan nefret duygusunu -tabir caiz ise- ruhunuzdan söküp atmadan bu tezadı ortadan kaldırıp sizin meziyetlerinizi lâyikeyle takdir etmem mümkün değil. Çünkü; eğer tesir etmek ve bir şeyler ortaya koymak ve varlığını baskalarının varlığı için feda etmek suretiyle kendi mevcudiyetinizi âdeta bin katına çıkarmak, baskaları için biriktirip enerjinizi, zamanınızı ve hayatınızı baskaları için harcamak istiyorsanız sizin kalbinizce en sevimli olan ve kalbinize en yakın olan kisten başka kime bu büyük fedakârlığı yapabilirsiniz?

Evet dostum, faaliyet bir fedakârlık ister, fedakârlık sevgi ister. Demek ki faaliyet gerçek ve içten gelen insan sevgisine dayanmalı. Aksi takdirde bu faaliyetin bencil olması ve sadece kendisi için bir şeyler yapması gerekirdi.

Bu konuyu burada kapatmak istiyorum dostum. Çünkü eğer siz insanlardan nefret etme duygusunu kalbinizde bulundurmadan dolayı gerçekten böyle üzgünseniz, bu duygu ile mücadele etmeniz için söyleyebileceğim şey şudur: Bu çirkin ve iğrenç duygunun tasavvuru bana öyle ters geliyor ki benim bütün benliğimde infial uyandırıyor. İnsanlardan nefret etmek! Topyekûn insanlıktan nefret etmek! Aman Tanrım! Bir insan kalbinin böyle büyük bir nefreti barındıracak kadar geniş olması mümkün mü?

Artık insanlarda sevmeye değer bir şey yok mu acaba? Ve onlarda artık erdemli bir davranış yok mu? Adalet, hayirseverlik, mutluluk anında tevazu, felâket anında büyüklük ve metanet yok mu? Temiz yürekli babalar, sefkatli anneler, dindar kız çocukları yok mu artık? Dindar bir çilekesi, hayırlarını gizlice yapan bir hayirseveri, güzel olan ve acı çeken günahsız bir kişiyi, sevinç çığlıkları atan masum bir kişiyi görmek sizi duygulandırmıyor mu artık? Kaldı ki sayet bütün yeryüzünde tek bir erdemli kişi bulunsa, bu tek kişi bir cehennem dolusu mücrime denk gelir. Sadece bu tek kişinin olması bile *bütün insanlıktan* nefret etmemek için yeterlidir. Hayir sevgili dostum; alisilagelmis yasayış tarzımız içerisinde esyanın sadece zahiri sureti kendini gösterir, sadece güçlü ve sert etkiler bakışlarımızı zapt eder, orta halli etkiler esyanın gürültüsü arasında gözlerden kaybolup giderler. Bazı babaların kendi çocuklarının mutluluğu için fakru zaruret çekip endişe ettikleri gibi... Bazı kız çocuklarının yoksul ve hasta olan ebeveynleri için dua edip çalışmaları gibi... Bazı fedakârların sessizce türeyip mükemmelleştikleri gibi... Bazı iyiliksever ellerin vazifelerini karanlıkta icra ettikleri gibi... Fakat sadece iyi ve asil olan, iyi duygular verir ve insanı ise çekici duyguları sever, takdir edildiği ve kendisine hayran olunduğu zaman kendi kendinden hoslanır. İhtisam ve büyüklük ise insanların zayıf oldukları konulardır. Eğer sizin hasretini çektiğiniz duygular sadece ihtisam ve büyüklük gibi duygular ise şimdi bu zevkler de tatmin edilebilir dostum, esyanın özünde bunun için de gerekli malzeme bulunmaktadır. Bu nedenle size bir kez daha tarihle uğraşmayı ehemmiyetle tavsiye ediyorum; öğrenim olarak değil bilâkis okuyarak... Sizin diğer duygularınızın yanında böyle farklı ve yabancı duran insanlardan nefret etme duygunuzda belki maruz kaldığınız, kendi ifadenize göre vaktiyle sizin hayallerinizi de suya düşürmüş olan (bu yakışsız ifademi bağışlayın) kendinizi kaptırdığınız roman seli, ama belki de çok sık okuma suçludur. Saf ve dikkatsiz bir kalp öyle bir memnuniyetle bu hayalî dünyalara dalıp gider ki böyle mükemmel idealleri görmek onu hayran bırakır ve bakışlarını bir an kitaptan ayırınca kitabın büyüdü dünyası kaybolur, çıplak hakikat onu çepeçevre sarar, kitabın idealleri yerine günlük hayatın çehresi ona siritir. Öyleyse biz kendimiz kitap alışverişlerimizle buna ne kadar az katkıda bulunursak bu hayallerin gerçekleşmesi için gerekli olan planlarla genellikle daha canla-basla uğraşırız. Böylece insanları bizim duygularımızı anlamada yeteneksiz buluruz ve bundan dolayı içimizde onlara karşı ilgisizliğin ve küçümsemenin ilk hissi oluşur.

Fakat tarihte durum nasıl da farklıdır dostum! O, her devirde insanlar arasında olan biten her şeyin hakikate uygun olan ifadesidir. Hiç kimse ona bir şey eklememiş, hiç kimse ondan bir şey çıkarmamıştır; onun içinde gerçek ve saf tarihin dışında hayalî idealler ve uydurma şeyler

bulunmaz. Ve ayrıca dostum, tarih içerisinde bütün hayatları erdemle geçen Sokrates⁶ ve (Hz.) İsa gibi büyük ve ulvi insanların güzel ve parlak karakter tabloları bulunur. Leonidas⁷ ve Regulus'un⁸ yaptıkları gibi herkesin belki de ancak hayal gücünün ulaşabileceği her şeye ulaşan ve onları asan sayısız Yunanlı ve Romalının yaptıkları gibi... İşte orada dostum, gerçekten insanın hangi makama erisebileceğini, Tanrı'ya ne kadar yaklaşabileceğini görebiliriz. Bu durum sizi takdir ve hayranlık duyguları ile doldurabilir ve doldurmalı. Ama dostum, bu durum sizi aynı zamanda gururu kendisi olan insan nesli için; insanların ait olduğu ve değerini onların hayaliyle böyle sonsuz şekilde artırıp kıymetlendirdikleri büyük sınıf için sevgiyle doldurmalı.

Belki şu anda etrafınıza bakınıyor ve dünya milletleri arasında bir Sokrates, bir (Hz.) İsa, bir Leonidas, bir Regulus vs. ariyor ve onların yokluğunu hissediyorsunuz. Sasırmayın dostum! Bütün bu adamlar büyük ve ender insanlardı ama onların böyle ünlü olduklarını bilmemizi, onların durumlarını böyle varlıklarının güzelliğini bir güneş gibi kendisinden dışarı sızacak kadar mutlu kılan kadere borçludurlar.

*Melitus*⁹ ve *Herodes*¹⁰ olmadan *Sokrates* ve (Hz.) *İsa* belki bize meçhul kalırlardı, fakat büyüklük ve yüceliklerinden yine de bir şey kaybetmezlerdi. Eğer bu devirde böyle takdire değer bir varlık geleceğini size müjdelemiyorsa dostum; arzu ettiğim tek şey insanların buldukları mevkiden aşağı düştüklerini düşünmek yerine, kavimler şekil ve biçimleriyle ne kadar sıkça değişirlerse değişsinler, bütün çağlarda insanlık genelde aynı kaldığı için daha çok insanlık üzerinde bir kanunun hüküm sürdüğünü düşünmenizdir.

Kıymetli dostum, bütün bu nedenlerden dolayı eğer gerçekten gönlünüzde yasıyorsa size ispat ettiğim gibi çirkin ve lânetli olan, hatta herhangi bir dayanacağı olmayan insanlardan nefret etme duygusunu gönlünüzden söküp atınız. Gönlünüzde sadece sevgi ve lütuf yer etmeli. Evet nefret etmek ve korkmak öyle can sıkıcı ve üzücü, sevmek ve güvenmek öyle tatlı ve nese verici ki... Evet gerçekten dostum, insan sevgisi olmadan mutluluk mümkün değildir ve insan düşmanı gibi sevgiden yoksun bir varlık ise gerçek mutluluğu hak etmez.

Bir şey daha dostum; acaba bütün gücümüzle elde etmeye çalıştığımız o eğitim insan sevgisi olmadan mümkün mü? Zaten bütün erdemler insan sevgisine dayanırlar ve ancak insanlara faydalı oldukları müddetçe erdemlerdir. “Hosgörü”, “tevazu”, “hayırseverlik” gibi bütün bu erdemlerde “*kime karşı*” ve “*hangi maksatla*” soruları sorulmalıdır. Ve daima ağır basan “*insanlar için*” ve “*onların yararına*” cevabı olacaktır.

---

⁶ Sokrates: Milattan önce 470-399 yılları arasında yaşamış bir Yunan filozofudur. Sokrates ölüme mahkum edilerek hapse atılır. Tutukluluk süresince dostları kendisine kaçması için her türlü yardımı yapmak isterler ama Sokrates bunun erdemli bir davranış olmayacağını ve kaçtığı takdirde hayatı boyunca savunduğu “erdemli olma” düşüncesiyle tezada düşeceğini belirterek hapisten kaçma teklifini reddeder.

⁷ Leonidas: Bir Yunan kralıdır ve M.Ö. 480 yılında Orta Yunanistan'da bir dar geçit olan ve Termopiller diye adlandırılan bölgeyi Pers Kralı Kerkes'in üstün kuvvetlerine karşı sonuçsuz kalan savunmasıyla meshurdur.

⁸ Regulus, Roma konsolosu Markus Atilius Regulus M.Ö. 255 yılında Birinci Pön Savaşı'nda Kartacalılar tarafından esir alınır ve barış görüşmelerini başlatmak üzere Roma'ya geri gönderilir. Fakat orada savaşın devam etmesinde ısrar ettiği için Kartaca'ya döndüğünde iskenceyle öldürülür.

⁹ Melitus: Sokrates'in düşüncelerine ve ahlak anlayışına karşı çıkan ve onu mahkemeye verenlerden biridir.

¹⁰ Herodes: Büyük Herodes diye adlandırılan ve tahminen M.Ö. 73 – 4 yılları arasında yaşamış olan bir Yahudi kralıdır.

Planladigimiz seyahat süphesiz size insanlari oldukça sevimli bir yönünden göstermek için oldukça faydalı olacak. Bu seyahatten binlerce faydalı sonuç ama özellikle sizin için yukarıda söylediğim sonucu bekliyor ve ümit ediyorum. Seyahatimizin sekli bize insanlarla mutlu bir ilişki kurmamızı sağlayacak. Su var ki insanlar kendilerinden yüksek sesle isteneni severek yerine getirmiyorlar ama buna karsın hâl diliyle kendilerinden bekleneni daha gönülden yapıyorlar.

Daha bizim Harz'daki¹¹ küçük gezintimiz esnasında bu memnuniyet verici tecrübeyi edinmistik. Seyahatten yorgun ve bitkin halde bir eve girip ilk gördüğümüz kısıden bir bardak su rica ettiğimizde o dürüst insanlar bize kaç kere bira veya süt ikram edip parasını almayı reddettiler. Ya da yolunu sasırmış olan bizleri çoğu kez uzakta olan doğru yollara götürmek için gönüllü olarak işlerini-güçlerini yarıda bıraktılar. Bu sessiz istekler genelde hissedilir ve sessizce ve talep edilmeden yerine getirilip bedelleri el sıkışmakla ödenirler. Çünkü sosyal erdemler sıkıntı anında herkesin ihtiyaç duyduğu erdemlerdir. Ama elbette büyük fedakârlıklar talep edilemezler ve edilmemelidirler de...

---

¹¹ Harz: Kuzey Almanya'da bulunan orta yükseklikte bir sıradagın adıdır; aynı zamanda içinde bulunduğu o bölgeye adını verir.